

DOI 10.36074/grail-of-science.04.06.2021.063

ПОРУШЕННЯ ПРОЦЕСУ ПЕРШИХ СТОСУНКІВ ДИТИНИ З ОТОЧУЮЧИМ СЕРЕДОВИЩЕМ, ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ АГРЕСІЇ ТА ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІВ

Савельєва І.В.

аспірант

Київський інститут сучасної психології та психотерапії, Україна

Пошук нових ідей взаємозв'язку агресії та депресії й до сьогодні залишається актуальним. Прояви агресії мають широкий спектр: від словесних висловлювань до фізичних дій, але її прояви можуть і не спостерігатись, бути несвідомо придушеними, виражатись у формі самопошкоджуючої поведінки та суїцидальних тенденцій, тобто бути аутоагресивними.

Розуміння психологічних механізмів, що лежать в основі агресивної поведінки завжди було важливою науковою справою. З точки зору розвитку, агресія вважається вродженою схильністю людини, яка може слугувати адаптивним та не адаптивним цілям. Руйнівний прояв агресивних тенденцій можна розуміти як порушення тих процесів, які зазвичай регулюють та спрямовують агресію на адаптивні цілі (наприклад: виживання чи протест проти несправедливості) [1].

Аналізуючи історію розвитку та вистроювання перших стосунків дитини з її оточуючим середовищем, ми можемо виявити закономірності формування зв'язку депресія–агресія. Це дає змогу дослідити причинні зв'язки та оцінити вирогідність агресивних проявів (спостерігаємих чи прихованих) та спрогнозувати можливий перехід від зовнішньонаправленої агресії на внутрішньонаправлені агресивні дії, тобто самодеструктивну поведінку, та на її крайній прояв – самогубство [2].

Агресивна поведінка при депресивних розладах може мати специфічні прояви, носити характер імпульсивних спалахів, непередбачуваних та неконтрольованих [3].

Загальною особливістю депресивних хворих може бути холодне, не емпатійне ставлення до близьких при одночасному пошуку та очікуванні любові і підтримки від них. Близьким до депресії є стан дисфорії з напругою, гнівом, незадоволенням собою та оточуючими, легким виникненням агресивних та аутоагресивних дій. Г.Лафлін описав характерні риси депресивної особистості: а) прояви занадто сильної залежності від підтримки,

прийняття та любові з боку близьких людей; б) труднощі у вираженні агресії; в) риси надмірної жорстокості Супер-Его [4].

З точки зору О. Кернберга, відчуваючи сильну потребу у залежності від іншої людини, ускладнену конфліктом амбівалентності, депресивна особистість переживає гіперреакцію на фрустрацію якщо її потреба у відносинах не задовільняється. Також для депресивної особистості характерним є складні відносини зі своєю агресією, вони можуть відчувати несвідоме почуття провини за неї [4].

Е. Бібрінг розумів депресію як специфічний стан Я, який виникає внаслідок переживання безпорадності, безвладності Я та розчарування прагнень. Як наслідок, може сформуватися загальне ядро невротичної, або навіть, психотичної депресії. Невдача в бажанні бути коханим та захищеним, відчуття себе руйнівним та не гідним любові може призводити до депресії.

На думку Дж. Боулбі, для людини унікальне значення мають перші стосунки з батьками. Вони закладають фундамент майбутніх міжособистісних відносин та можливість відслідковувати, сприймати та регулювати свої афекти. Відсутність підтримуючого середовища може призводити до відчуття покинутості та беззахисності [5].

Окремої уваги заслуговує процес сепарації. Якщо він відбувається занадто рано чи травматично, це може викликати у дитини сильну і нестерпну ненависть. Ця некерована і неприйнятна ненависть витісняється і переміщується (для того, щоб не зруйнувати цінний, коханий об'єкт) на інших і на себе. Для дитини такий процес сепарації може бути не символізованою втратою.

Г. Кристал відмічав, що історія, яка стоїть за депресією, може мати ядро втрати, яке не знаходиться на рівні свідомості, та проявлятися як само звинувачувальні відгуки, які в свою чергу, будуть приховувати амбівалентне ставлення до об'єкту. В депресії «сенс» афекту полягає в тому, що щось погане вже трапилось і відповідальність та провину за це людина приписує собі. Несвідома агресія є одним з факторів незавершеного трауру по втраті [6].

Г. Аммон також виділяв таку деструктивну форму агресії, яка може проявлятися зовні як руйнівні фантазії, почуття або дії у відношенні до зовнішніх об'єктів. На його думку, що якщо функція конструктивної агресії та креативності дитини придушується матір'ю, то дитина зупиняє активний пошук об'єкта та взаємодію з ним. Наслідком є переведення конструктивної агресії в її протилежність, деструкцію та інтерналізацію. Агресія буде направлятися на зовні (або на себе), а майбутні стосунки будуть мати амбівалентний характер, з одного боку - сильна потреба в них, з іншого - намагання знищити їх [7].

Тобто, агресію можна розуміти як спробу екстерналізації небажаних емоцій за відсутності адаптивних способів боротьби з ними. Зв'язок порушення регуляції афектів та агресії може проявлятися по різному. З одного боку, у тенденції надмірно агресивно реагувати, навіть, на ідею виникнення загрози. З іншого боку, у намаганні впоратися зі своєю нездатністю регулювати емоції та знеболити свій емоційний досвід за допомогою домінування та ворожості.

Список використаних джерел:

- [1] Фонаги П., Энтони У. Бейтман. (2019) Лечение пограничного расстройства личности с опорой на ментализацию. Москва: Институт общегуманитарных исследований.
- [2] Barratt E. S., Stanford M. S., Dowdy L., Liebman, M. J., & Kent T. A. (1999). Impulsive and premeditated aggression: A factor analysis of self-reported acts. *Psychiatry Research*. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10397418/>
- [3] Rosell D.R. Siever L.J (2015). The neurobiology of aggression and violence. Published online by Cambridge University Press: 04 May 2015. <https://doi.org/10.1017/S109285291500019X>
- [4] Павлова О. Н. (2011). Депрессия: психоаналитические теоретические концепции и клинические стратегии. Москва: Издательство МИАПП.
- [5] Suzanne K. Haddad, Jenaе M. Neiderhiser, Erica L. Spotts, Jody Ganiban, Paul Lichtenstein. (2008). Depression and internally directed aggression: genetic and environmental contribution. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3766738/>
- [6] Кристал Г. (2017) Интеграция и самоисцеление. Аффект, травма и алекситимия. Москва: Институт общегуманитарных исследований.
- [7] Аммон Г. (2019) Динамическая психиатрия в ракурсах времени. К столетию со дня рождения. Москва: ИД Городец.